

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง บทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในชุมชนบ้านซำพริกนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงในการเลี้ยงโคนม ศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงในบทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิง ศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นจากการแสดงบทบาทของผู้หญิง และศึกษาการแบ่งงานกันทำในครอบครัวระหว่างสามีและภรรยา ของชุมชนบ้านซำพริก หมู่ที่ 4 ตำบลมิตรภาพ อำเภอเวียงชัย จังหวัดสระบุรี โดยศึกษาวิจัยในลักษณะองค์รวม (HOLISTIC APPROACH) ทางด้าน สภาพโดยทั่วไป ประวัติความเป็นมา ครอบครัวและเครือญาติ ระบบศาสนาและความเชื่อ บทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิง การผลิต การแปรรูป การตลาด การเปลี่ยนทางวัฒนธรรมทั้งหมดมาเลี้ยงโคนม ตลอดจนอนาคตของการเลี้ยงโคนม โดยใช้วิธีการศึกษา โดยการวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา (ANTHROPOLOGY FIELD WORK) โดยมีเทคนิคการวิจัย คือ การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (PARTICIPANT OBSERVATION) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (IN-DEPTH INTERVIEW) จากผู้ให้ข้อมูลประจำ (KEY INFORMANTS) จำนวน 30 คน แบบสอบถามครัวเรือน 130 ชุด เพื่อการหาข้อมูลประชากรและอาชีพของผู้หญิง โดยใช้ระยะเวลาการศึกษากาคนานเป็นเวลา 1 ปี 6 เดือน แบ่งระยะการเข้าพื้นที่วิจัยเป็นช่วง ๆ โดยเน้นหนักในช่วงที่มีปรากฏการณ์ทางสังคมมากที่สุด และเข้าไปอยู่อาศัยในชุมชนเป็นเวลา 4 เดือน

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีในด้านการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม 11 แบบ คือ มโนภาพวัฒนธรรม แนวคิดเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของภาครัฐและเอกชน แนวคิดความทันสมัย แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรม แนวคิดบทบาทชายหญิง ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่ ทฤษฎีแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยนำแนวคิดและทฤษฎีดังกล่าวมาเป็นกรอบในการศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิดบทบาทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของผู้หญิงในชุมชนซำพริก และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงในชุมชน โดยผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานในการวิจัยไว้ 7 ข้อ ดังนี้

1. ผู้หญิงในชุมชนที่มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป จะมีบทบาททางเศรษฐกิจมากกว่าผู้หญิงในชุมชนที่มีอายุน้อยกว่า
2. การรับนวัตกรรมทางวัตถุดิบผลต่อบทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงในชุมชน
3. การรับนวัตกรรมที่เป็นวัตถุดิบผลต่อบทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงในชุมชน

4. การพัฒนาโดยหน่วยงานภาครัฐบาลมีผลต่อบทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงในชุมชน
5. การพัฒนาโดยหน่วยงานภาครัฐวิสาหกิจมีผลต่อบทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงในชุมชน
6. การขาดแหล่งน้ำมีผลต่อบทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงในชุมชน
7. การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศมีผลต่อบทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงในชุมชน

สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยสามารถนำมาสรุปในตาราง ได้ดังนี้

ตารางที่ 14 แสดงผลการพิสูจน์สมมติฐาน

ข้อ	สมมติฐาน	ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	ผู้หญิงในชุมชนที่มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป จะมีบทบาททางเศรษฐกิจมากกว่าผู้หญิงในชุมชนที่มีอายุน้อยกว่า	/	
2	การรับนวัตกรรมทางวัฒนธรรมมีผลต่อบทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงในชุมชน	/	
3	การรับนวัตกรรมที่เป็นอวัตุมีผลต่อบทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงในชุมชน	/	
4	การพัฒนาโดยหน่วยงานภาครัฐบาลมีผลต่อบทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงในชุมชน	/	
5	การพัฒนาโดยหน่วยงานภาครัฐวิสาหกิจมีผลต่อบทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงในชุมชน	/	
6	การขาดแหล่งน้ำมีผลต่อบทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงในชุมชน	/	
7	การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศมีผลต่อบทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงในชุมชน	/	

จากตารางที่ 14 ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า ออมรับตามสมมติฐานทั้ง 7 ข้อ เนื่องจากตัวแปรอิสระต่าง ๆ ที่ได้ตั้งไว้ คือ ผู้หญิงในชุมชนที่มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป การรับนวัตกรรมทางวัตถุ การรับนวัตกรรมที่เป็นอวัตถุ การพัฒนาโดยหน่วยงานภาครัฐบาล การพัฒนาโดยหน่วยงานภาครัฐวิสาหกิจ การขาดแหล่งน้ำ และการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ล้วนมีผลต่อบทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงในชุมชนทั้งสิ้น

จากผลการวิจัยพบว่า อาชีพการเลี้ยงโคนมได้รับการส่งเสริมเพื่อให้เกษตรกรทั้งชายและหญิงในชุมชนบ้านซับทริกใช้เป็นทางเลือกอีกทางหนึ่ง ในการประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม เนื่องจากมีลักษณะที่แตกต่างจากอาชีพอื่นหลายอย่าง และมีข้อได้เปรียบเมื่อเทียบกับอาชีพเกษตรกรรมอื่น ดังนี้

1. เป็นอาชีพที่ค่อนข้างมั่นคง แม้ว่าในอดีตจะมีอยู่ช่วงหนึ่งซึ่งประสบภาวะวิกฤติในเรื่องการตลาด แต่นับจากนั้นเป็นต้นมาปัญหาการจำหน่ายน้ำนมดิบของเกษตรกรก็หมดไป ซึ่งไม่เคยปรากฏเลยว่าเกษตรกรขายน้ำนมดิบไม่ได้ถ้าเป็นน้ำนมคุณภาพดี และเมื่อมองไปถึงขนาดของตลาดเปรียบเทียบกับอัตราการผลิตแล้วเชื่อมั่นได้ว่าภายในระยะ 20 ปีข้างหน้า การขาดตลาดน้ำนมดิบของเกษตรกรจะยังคงไม่มีปัญหา

2. สามารถให้รายได้แก่เกษตรกรได้สม่ำเสมอ อาจจะกล่าวได้ว่าการเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพทางการเกษตรชนิดเดียวที่เกษตรกรมีโอกาสได้รับรายได้เป็นประจำทุกวันไม่ขาดตอน โดยรายได้นั้นจะเกิดจากการจำหน่ายน้ำนมดิบที่รีดทุกวัน ซึ่งต่างจากอาชีพเกษตรกรรมอื่น ๆ จะมีรายได้ที่เกิดจากการขายผลผลิตออกไปเป็นช่วง ๆ เมื่อผลผลิตเหล่านั้นอยู่ในสภาพที่จำหน่ายได้ เช่น ใก้เนื้อ หรือสุกรขุน

3. มีการใช้แรงงานสม่ำเสมอตลอดทั้งปี การใช้แรงงานในการเลี้ยงโคนมจะค่อนข้างมีความสม่ำเสมอตลอดทั้งปี เพราะไม่มีลักษณะที่จะต้องใช้แรงงานมากในช่วงใดช่วงหนึ่งเหมือนเกษตรกรรมชนิดอื่น ตัวอย่าง เช่น การปลูกพืชไร่ ในฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิตจะมีการใช้แรงงานมากแต่ช่วงอื่นความเป็นของแรงงานจะลดน้อยลง ส่วนการเลี้ยงโคนมจะไม่มีปัญหาแบบนั้น ทำให้การจัดสรรแรงงานในการเลี้ยงโคนมสามารถจัดวางแผนการใช้ได้ง่ายกว่า

4. โคนมสามารถใช้อาหารราคาถูกในการเลี้ยงดูได้ เมื่อเทียบกับสัตว์กระเพาะเคี้ยวแล้ว โคนมสามารถใช้อาหารต่าง ๆ ที่สัตว์เหล่านั้นใช้ไม่ได้ โดยนำอาหารที่กินเข้าไปมาเปลี่ยนเป็นผลผลิตทั้งนม และเนื้อ

นอกจากนี้ ผลการศึกษาวิจัยยังพบอีกว่า ยังมีปัจจัยอื่นที่มีผลต่อบทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงในชุมชนบ้านซับพริก โดยปัจจัยดังกล่าวมีดังนี้

1. การลงทุนเริ่มต้นค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับอาชีพเกษตรกรรมอื่นการลงทุนเริ่มต้นอาจสูงกว่ามาก ถ้าไม่นับรวมที่ดินซึ่งผู้หญิงในชุมชนซับพริกจำเป็นต้องมีอยู่แล้ว ค่าใช้จ่ายด้านอื่น เช่น ค่าตัวโค ค่าสร้างโรงเรือน ค่าอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องมีจะมีราคาค่อนข้างสูง ตัวอย่างเช่น โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมของรัฐบาล ผู้หญิงในชุมชนจำเป็นต้องกู้ยืมเงินในการเริ่มต้นเลี้ยงสูงถึง 200,000 บาทต่อครอบครัว

2. เกษตรกรต้องมีความรู้พอสมควร อาจกล่าวได้ว่าในบรรดาอาชีพเกษตรกรรมทั้งหมด การเลี้ยงโคนมถูกจัดให้เป็นอาชีพเกษตรกรรมที่จำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรมนานพอสมควร เพื่อให้เข้าใจถึงกระบวนการผลิตที่ค่อนข้างจะยุ่งยากซับซ้อนกว่าการทำเกษตรกรรมหรือการเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่นกว่าที่จะได้ผลผลิตนมออกมา นอกจากนี้ยังต้องอาศัยประสบการณ์ในการเลี้ยงอีกนานกว่าจะประสบความสำเร็จ

3. เป็นงานที่ไม่มีวันหยุด ถ้าเปรียบเทียบกับอาชีพอื่น เช่น การเลี้ยงสุกร หรือไก่แล้ว โคนมจะมีการกินที่ค่อนข้างปฏิบัติผูกพันตลอดปี

4. ปัญหาผลผลิตต่ำ เป็นผลมาจากการที่ผู้หญิงในชุมชนขาดความรู้และประสบการณ์ ทำให้ต้องเผชิญปัญหาดังแต่เรื่องของ การคัดเลือกพันธุ์โคนม สุขภาพโค การจัดการเรื่องการเลี้ยงดู และการให้อาหาร ส่งผลให้ผลผลิตนมต่ำ มีปัญหาเรื่องสุขภาพ การผสมติดต่ำ ซึ่งสาเหตุเหล่านี้เป็นผลที่ทำให้ผลผลิตโดยรวมต่ำกว่าที่ควรจะได้

5. ปัญหาต้นทุนการผลิตสูง การที่ต้นทุนการผลิตโดยเฉพาะค่าอาหารมีราคาสูงขึ้นตลอดเวลา ได้ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตน้ำนมสูงขึ้น อาหารหยาบซึ่งควรจะใช้เป็นอาหารหลักก็มักจะมีราคาแพง ที่มีอยู่ก็มีคุณภาพค่อนข้างต่ำ นอกจากนี้การลงทุนในการผลิตโคนมจะค่อนข้างสูงกว่าสัตว์ชนิดอื่น นับตั้งแต่เรื่องของราคาพันธุ์โค ค่าที่ดิน ค่าโรงเรือนหรือคอกโค ในขณะที่เดียวกัน ผลผลิตที่ได้ต่อโคนม 1 ตัวค่อนข้างต่ำ จึงทำให้ต้นทุนการผลิตโดยรวมสูงมาก

6. รายได้ค่อนข้างต่ำ จากปัญหาผลผลิตต่ำและปัญหาต้นทุนการผลิตสูง ทำให้รายได้ที่ผู้หญิงในชุมชนควรจะได้รับ ถ้าเปรียบเทียบกับ การเลี้ยงสุกรหรือไก่แล้ว รายได้ที่ได้รับกลับมามีต่ำกว่าการเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่น

7. ปัญหาการรวบรวมและการจำหน่ายน้ำนม การที่ผู้หญิงในชุมชนผู้เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย ทำให้การรวบรวมนมส่งมายังสหกรณ์โคนมหรือศูนย์รับน้ำนมทำได้ไม่เต็มที่พอ น้ำนมที่รีดออกมาควรจะได้รับ การทำให้คุณภาพนมลดลงอย่างรวดเร็ว หรือเก็บไว้ในภาชนะที่มีอุณหภูมิต่ำเพียงพอเพื่อรักษาคุณภาพของน้ำนมไว้ให้ดี ก่อนที่จะจัดส่งให้เร็วที่สุดมายังโรงงานผลิตหรือศูนย์รับนม แต่สภาพเป็นจริงก็คือเกษตรกรทั้งหมดไม่สามารถลดอุณหภูมิในน้ำ

เย็นลงได้ที่ฟาร์ม และการจัดส่งส่วนใหญ่จะต้องใช้บริการจากบุคคลที่รับจ้างส่งนม ซึ่งคนกลุ่มนี้จะใช้วิธีตระเวนเก็บนมไปตามฟาร์มต่าง ๆ จนกระทั่งเต็มรถก่อนที่จะนำส่งไปยังศูนย์รับน้ำนมหรือสหกรณ์โคนมต่อไป ทำให้คุณภาพของน้ำนมลดลงเพราะในบางแห่งกว่าที่นมจะส่งถึงศูนย์รับน้ำนมอาจกินเวลานานถึง 2 ชั่วโมง นอกจากนี้การเก็บรักษาน้ำนมดิบที่ศูนย์รับน้ำนมเองก็มีปัญหา เช่น ปัญหาเมื่อเกิดไฟฟ้าดับ แต่ศูนย์รับน้ำนมไม่มีเครื่องปั่นไฟฟ้าสำรอง ส่วนการตรวจสอบคุณภาพน้ำนมดิบก็ไม่มีมาตรฐานที่แน่นอน ปัญหาเหล่านี้ทำให้คุณภาพน้ำนมดิบซึ่งมีคุณภาพที่เลวลง จนทำให้บางครั้งเกิดการปฏิเสธการรับซื้อจากบริษัทผู้ผลิตนมพร้อมดื่ม

8. เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการควบคุมมากเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีการผลิตอยู่ทุกวันและมีโอกาสเสื่อมคุณภาพได้ง่าย ดังนั้นการควบคุมคุณภาพจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงค่อนข้างเข้มงวดกว่าผลิตภัณฑ์จากสัตว์ชนิดอื่น ทั้งในเรื่องของความสะอาด และสารตกค้างที่อาจมีอยู่ในน้ำนม

9. ปัญหาการส่งเสริมและบริการ หน่วยงานหลักที่ให้บริการอยู่ คือ กรมปศุสัตว์ และ อ.ส.ค. โดยมีการสนับสนุนจากภาคเอกชนส่วนหนึ่ง (น้อยมาก) ซึ่งยังไม่เพียงพอ เพราะจะพบได้เสมอว่าฟาร์มบางแห่งไม่เคยได้รับบริการใด ๆ จากหน่วยงานใดเลย นอกจากบริการการผสมเทียม

10. ปัญหาเรื่องเงินทุน การเลี้ยงโคนมมีความจำเป็นต้องใช้เงินลงทุนสูงมาก ผู้หญิงในชุมชนแต่ละรายต้องกู้เงินกว่า 2 แสนบาท เพื่อให้ได้โคเพียง 5 ตัวพร้อมอุปกรณ์ ปัจจุบันมี ข.ก.ส. เป็นองค์กรหลักที่ช่วยเหลืออยู่ ในขณะที่ธนาคารพาณิชย์อื่น ๆ ไม่ค่อยให้การสนับสนุนเท่าที่ควร เนื่องจากการเลี้ยงโคนมมีความเสี่ยงสูงธนาคารจึงกลัวปัญหาหนี้สูญ

11. ปัญหาเรื่องโคต้นคอก ปัญหานี้พบกระจายอยู่ทั่วไปโดยเฉพาะผู้หญิงในชุมชนที่เลี้ยงโคนมมากกว่า 5 ปี จะพบปัญหาว่าพื้นที่และแรงงานที่มีอยู่ไม่เพียงพอกับจำนวนโคที่เพิ่มขึ้นในทุกปี และไม่สามารถจำหน่ายโคที่ไม่ต้องการออกไปได้ ทำให้การดูแลโคนมโดยทั่วไปลดประสิทธิภาพลง ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการผลิตในระยะยาว

12. ผลกระทบจากข้อตกลงสินค้าการเกษตรของแกตต์ (GATT, GENERAL AGREEMENT OF TARIFFS AND TRADE) ในปี พ.ศ. 2538 ประเทศไทยที่เป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก (WORLD TRADE ORGANIZATION, WTO) จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขและพันธกรณีที่ตกลงไว้ ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อสินค้าเกษตรหลายชนิดรวมทั้งผลผลิตน้ำนมดิบด้วย

พันธกรณีแกตต์กับอุตสาหกรรมการเลี้ยงโคนม

ในปี พ.ศ. 2536 ประเทศที่เป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกได้ตกลงกันว่า จะเริ่มมีการปฏิบัติตามเงื่อนไขและพันธกรณีที่ได้ตกลงไว้กับแกตต์ ที่ให้มีการเปิดการค้าสินค้าเกษตรกรรมเสรีภายใต้เงื่อนไขที่มีการลดมาตรการการกีดกันสินค้าเข้า ซึ่งจะมีผลทำให้ปริมาณการผลิตสินค้า

เปลี่ยนแปลงไป และผลกระทบนี้ได้คงมาถึงผลิตภัณฑ์นมด้วย ได้มีหลายฝ่ายโดยเฉพาะเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมเกิดความเป็นห่วงว่า จะทำให้เกิดความเสียหายต่ออุตสาหกรรมและการตลาดของน้ำนมดิบ จึงได้มีการร่วมประชุมปรึกษาหารือและศึกษาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นและแนวทางในการแก้ไข ข้อมูลต่อไปนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ได้มาจากการประชุม เรื่องแนวทางการพัฒนาการผลิตและการตลาดน้ำนมดิบของกองทุนนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตรฯ

ตารางที่ 15 แสดงอัตราภาษีผลิตภัณฑ์นมที่เก็บอยู่ และปริมาณโควต้าที่อนุญาตให้นำเข้าตามพันธกรณีภาคตัด

สินค้า	ในโควต้า			นอกโควต้า		
	อัตรากาซี	กาซีเก็บจริง	ปริมาณนม(ตัน)	อัตรากาซี	อัตรากาซี	
			2538	2547	2538	2547
น้ำนมดิบ	20	-	2,886*	2,400	46	41
นมผงขาดมันเนย	20	5	45,000	55,000	240	216

*ไม่มีการนำเข้า

ที่มา : กองนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตรฯ ปี พ.ศ. 2540

จากตารางที่ 14 เป็นอัตรากาซีที่ได้กำหนดและโควต้าการนำเข้าตามพันธกรณีภาคตัด แต่ความเป็นจริงแล้วอัตรานี้อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ โดยมีคณะกรรมการไตรภาคีที่ประกอบด้วยผู้แทนจากส่วนราชการ เกษตรกรผู้ผลิตน้ำนมดิบและโรงงานนมพร้อมดื่มจะเป็นผู้กำหนดกาซีเป็นคราว ๆ ไป โดยจะมีการแบ่งวิธีการเก็บกาซีเป็น 2 ส่วน คือส่วนที่อยู่ในโควต้าและนอกโควต้า ส่วนที่อยู่ในโควต้าจะเก็บกาซีต่ำกว่าส่วนที่อยู่นอกโควต้ามาก เช่น ในปัจจุบันนมผงขาดมันเนยในโควต้าเก็บกาซีเพียง 5 เปอร์เซนต์ และปริมาณที่อนุญาตให้นำเข้าจริงในปี พ.ศ. 2538 ก็สูงถึง 55,000 ตัน ส่วนในปี พ.ศ. 2539 ก็ตั้งเพดานนำเข้าไว้ถึง 83,000 ตัน ซึ่งสูงกว่าโควต้ามาก ดังนั้นถ้าดูถึงภาพรวมแล้วพันธกรณีภาคตัดไม่น่าจะทำให้เกิดผลกระทบอันใดต่อการตลาดของน้ำนมดิบที่ผลิตจากเกษตรกร และเมื่อมองถึงอัตราการผลิตน้ำนมดิบแล้วเมื่อถึงปี พ.ศ. 2547 การผลิตน้ำนมดิบก็ยัง

คงไม่พอเพียงต่อการบริโภคภายในอย่างแน่นอน อย่างไรก็ตามพันธกรณีเกิดขึ้นจากตกลงใช้ไป 4 ถึง 5 ปี คือในราวปี พ.ศ. 2542 ถึง พ.ศ. 2543 จะมีการพิจารณาถึงข้อดีข้อเสียใหม่อีกครั้งและอาจมีการเปลี่ยนแปลงเรื่องพิภคอัตราภาษีและการกำหนดโควต้าใหม่ (สมชาย จันทร์พ่องแสง, 2540 : 11-14)

ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการเลี้ยงโคนมคงจะต้องเฝ้าติดตามเพื่อที่จะได้ช่วยกันหาหนทางแก้ปัญหาที่อาจจะส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมนี้ โดยเฉพาะต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม จะเห็นได้ว่าปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคนมมีหลายด้าน ทั้งทางด้านวิชาการและการตลาด ในส่วนการตลาดนักวิชาการเองคงไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาอะไรได้ เนื่องจากมีปัจจัยจากภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องมาก แต่ในด้านวิชาการคงไม่สามารถที่จะปฏิเสธได้ว่าเป็นภาระที่นักวิชาการและนักปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคนมจะต้องเข้าไปให้ความช่วยเหลือ โดยเฉพาะการให้ความรู้แก่เกษตรกรในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ในด้านการเลี้ยงดูโคนมที่ถูกต้อง

ปัญหาในการวิจัย

1. ปัญหาเชิงวิชาการ

แม้ผู้หญิงในชุมชนบ้านจันทริกจะมีอาชีพที่มั่นคง รายได้ดี แต่ผู้หญิงส่วนใหญ่ก็ยังขาดการพัฒนาทางด้านความรู้ในเรื่องต่าง ๆ เนื่องจากผู้หญิงจะใช้เวลาทั้งวันในการเลี้ยงโคนม เมื่อว่างก็จะพักผ่อน กลุ่มสตรีแม่บ้านถึงจะมีอยู่แต่ก็ไม่เป็นที่สนใจและกิจกรรมต่าง ๆ ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ ดังนั้นหากรัฐบาลให้ความช่วยเหลือให้มีการจัดตั้งองค์กรสตรีในระดับต่าง ๆ รวมถึงกระตุ้นให้องค์กรสตรีเหล่านั้นได้มีการจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยการให้โอกาสผู้หญิงในชุมชนการให้ผู้หญิงมีเวลาเพื่อการพัฒนาตนเอง จะส่งผลให้ผู้หญิงเกิดการสร้างสำนึกรับผิดชอบและความเชื่อมั่นในตนเองที่จะมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจสังคม และมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นของตนต่อไป

โดยกิจกรรมกลุ่มสตรีดังกล่าวอาจจะมีลักษณะ ดังนี้

1. กิจกรรมที่กำหนดมาจากส่วนกลางซึ่งเป็นนโยบายพัฒนาสตรีของประเทศ ที่จะต้องให้เกิดขึ้นในทุกพื้นที่ เช่น การกำหนดให้มีการจัดตั้งและอบรมกลุ่มสตรีในทุกหมู่บ้าน ให้มีการตั้งคณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับต่าง ๆ ขึ้น การกำหนดเช่นนี้หากมีวิธีการให้ความรู้ที่ดีและกลุ่มสตรีในท้องถิ่นมีความเข้าใจมีความพร้อมจะไม่เกิดปัญหา แต่ถ้าหากกลุ่มสตรียังไม่เข้าใจหรือเกิดการจัดตั้งกลุ่มสตรีกลุ่มใหม่ ชำช้อนกับกลุ่มเก่าที่มีอยู่เดิมก็จะสร้างปัญหาความแตกแยกให้กับกลุ่มสตรีนั้นได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์แต่อย่างใดแก่การพัฒนาสตรี

2. กิจกรรมเกินแบบ เกิดจากกลุ่มสตรีได้เห็นกลุ่มสตรีอื่น ๆ ทำแล้วประสบผลสำเร็จ หรือทำแล้วได้ประโยชน์จึงคิดอยากจะทำบ้าง โดยมีได้ถึงความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพ ความเป็นอยู่และปัญหาที่กลุ่มคนประสบ เช่น ต้องการอบรมทักษะอาชีพต่าง ๆ โดยไม่ได้คิดถึงวัตถุประสงค์ที่มีอยู่หรือความเป็นไปได้ทางการตลาดของกลุ่มคน กิจกรรมลักษณะนี้เกิดขึ้นมากมายและจบลงด้วยการสูญเสียบประมาณเวลา และความรู้สึทึกของคนรอบข้าง รวมทั้งความมั่นใจ ของกลุ่มเองที่จะคิดริเริ่มทำกิจกรรมต่อ ๆ ไป

3. กิจกรรมที่เกิดจากความต้องการของกลุ่ม เนื่องจากกลุ่มประสบปัญหาบาง ประการและได้คิดจะทำให้กิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา กิจกรรมลักษณะนี้หากกลุ่มสามารถทำกิจกรรมที่ แก้ปัญหาได้ตรงจุดและถูกลงไปได้ก็จะทำให้สมาชิกกลุ่มได้รับประโยชน์ สร้างสัมพันธภาพในกลุ่ม ให้ต่อเนื่องสืบไป บุคคลรอบข้างทั้งพ่อแม่และผู้เฒ่าก็ให้ความเชื่อถือนิชอบรับ ซึ่งจะต่อเนื่องไปถึงการ เปิดโอกาสให้กลุ่มสตรีมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนมากยิ่งขึ้น จึงน่าจะกล่าวได้ว่า การจัดกิจกรรมกลุ่มให้ได้ผลน่าจะเป็นกิจกรรมที่สามารถแก้ปัญหาที่กลุ่มหรือชุมชนประสบอยู่ และหากสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของสตรีด้วยแล้วยังจะประสบผลสำเร็จสูง

การทำกิจกรรมของกลุ่มสตรี เพื่อให้ผู้หญิงได้ทำกิจกรรมร่วมกันทั้งที่เป็นประโยชน์ต่อตัว ผู้หญิงเองและต่อชุมชนนั้นไม่น่าจะเพียงพอ กลุ่มสตรีน่าจะได้พิจารณาออกเหนือไปยังกลุ่มอื่น ๆ ในชุมชนด้วย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเด็ก กลุ่มเยาวชน และกลุ่มกิจกรรมอื่น ๆ กลุ่มต่าง ๆ ที่กล่าวมานอกจากจะเป็นกลุ่มที่มีสัมพันธใกล้ชิดแล้ว สมาชิกกลุ่มยังอยู่ในความรับผิดชอบของกลุ่มด้วยและในช่วงต่อไปกลุ่มเหล่านี้จะต้องเติบโตและหมุนเวียนมาแทนที่กลุ่มสตรีด้วยเช่นกัน จึงน่าจะเป็น ประโยชน์อย่างมากหากกลุ่มสตรีจะได้ให้การสนับสนุนช่วยพัฒนากลุ่มเหล่านี้ ให้สามารถเดินไป ในทางที่กลุ่มต้องการและถูกต้องเหมาะสม ซึ่งนั่นคือการเตรียมประชากรที่มีคุณภาพให้กับชุมชน

2. ปัญหาเชิงปฏิบัติการ

2.1 จากการศึกษาวิจัยภาคสนามทางมานุษยวิทยา ในเรื่องบทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในชุมชนบ้านชัยพริกนี้ พบว่าต้องใช้เวลาวิจัยที่จะ ต้องมีการใช้เทคนิควิจัยเป็นจำนวนมาก ปัญหาประการแรกของการวิจัยก็คือ การจัดให้เทคนิควิจัย นั้น ๆ มีความเหมาะสมกับเหตุการณ์ในช่วงเวลาที่จะเก็บข้อมูล การเตรียมตัวลงสู่พื้นที่ และการจัด เก็บข้อมูลในช่วงต้น ผู้วิจัยได้ประสบกับปัญหาในเรื่องของการที่ ผู้วิจัยจะต้องใช้ระยะเวลาและ ความชำนาญในการเข้าถึงข้อมูล จึงเกิดปัญหาสำคัญคือ การปรับตัวของผู้วิจัยในการลงสู่สนาม วิจัย เนื่องจากชุมชนที่ผู้วิจัยลงทำการศึกษานั้น เป็นชุมชนในชนบทที่ประกอบอาชีพการเลี้ยง โคนมที่มีความแตกต่างทางอย่างมากกับประสบการณ์ที่ผู้วิจัยเคยประสบมา เพราะส่วนใหญ่

ประสบการณ์ของผู้วิจัยจะเป็นเรื่องของการทำไร่นามากกว่า การที่จะต้องปรับตัวเพื่อให้เข้าใจถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านจึงเป็นเรื่องยากและต้องใช้ระยะเวลาานานกว่าปกติ

2.2 ในการวิจัยภาคสนามในครั้งนี้ ในช่วงแรกผู้วิจัยยังต้องประสบกับปัญหาที่บ้าน โดยส่วนใหญ่ในหมู่บ้านชัปพริกที่ไม่ค่อยมีเวลาในการให้สัมภาษณ์ เพราะชาวบ้านเหล่านั้นมีภาระกิจต้องทำทั้งวัน และเมื่อเสร็จจากภาระกิจชาวบ้านก็จะพักผ่อนเพราะเหนื่อยล้ากับการทำงาน จึงเป็นการลำบากในการขอเวลาสัมภาษณ์หากยังไม่คุ้นเคยกัน ปัญหาอีกอย่างก็คือโดยมากชาวบ้านมักจะคิดว่าผู้วิจัยเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ชาวบ้านมักจะมาขอความช่วยเหลือเกี่ยวกับตนและหมู่บ้านเป็นประจำ กว่าจะทำความเข้าใจกันได้ก็ต้องอธิบายกันนาน เมื่อชาวบ้านบางคนได้เข้าใจแล้วก็จะช่วยทำความเข้าใจกับชาวบ้านคนอื่น ๆ ปัญหาดังกล่าวจึงลดลงบ้าง แต่ถึงกระนั้นชาวบ้านก็เปลี่ยนมาเป็นการฝากฝังลูกหลานแทน ในการให้ช่วยเหลือหากลูกหลานคนเข้ามาศึกษาในกรุงเทพมหานคร หรือเวลาที่จะมาทำงานในกรุงเทพมหานคร

2.3 ในการศึกษาภาคสนามนั้นจะต้องใช้เวลาในการเรียนรู้วัฒนธรรม ภาษา ประเพณี ความเชื่อ และข้อห้ามข้อปฏิบัติเป็นระยะเวลาานาน จึงจะสามารถศึกษาวิจัยตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ได้

2.4 หลังจากที่ได้เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนติดต่อกันเป็นระยะเวลาานาน หลาย ๆ ครั้งเรื่อนจึงเห็นว่า ผู้วิจัยเป็นคนภายนอกที่มีความสัมพันธ์กับคนในหมู่บ้านชัปพริกเป็นอย่างดี แต่ก็ยังประสบปัญหาที่ผู้วิจัยไม่สามารถที่จะเป็นสมาชิกในระดับเครือญาติของชุมชนได้ แต่การที่ผู้ศึกษาได้รับสิทธิพิเศษในการที่ชาวบ้านให้ความไว้วางใจนี้ ก็ยังทำให้ผู้วิจัยต้องประสบกับปัญหาในการต้องเข้าร่วมในปัญหาของครัวเรือนชุมชน และความขัดแย้งของผู้คนในชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการพยายามวางตัวเป็นกลาง ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ผู้วิจัยจะเลือกให้ความคิดเห็นและให้ความช่วยเหลือเฉพาะเรื่องที่ไม่เป็นภัยต่อใคร กับเรื่องที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชน เช่น การออกความเห็นในการจัดงานเทศกาลต่าง ๆ ภายในวัดชัปพริก และภายในโรงเรียนบ้านชัปพริกร่วมกับชาวบ้าน การแนะนำชาวบ้านเรื่องการศึกษา เป็นต้น

2.5 เมื่อมาถึงเวลาที่ผู้วิจัยจะต้องออกจากชุมชนมานั้น ผู้วิจัยก็ต้องประสบกับปัญหาการออกจากชุมชนอีก เนื่องจากผู้วิจัยไม่สามารถเดินทางกลับได้ทันที ต้องมีการเดินทางไปแสดงความขอบคุณและกล่าวอำลาแก่ชาวบ้านแทบทุกหลังและต้องบอกก่อนเป็นอาทิตย์ โดยชาวบ้านหลาย ๆ ครอบครัวจะมีการเลี้ยงส่งผู้วิจัยโดยการเลี้ยงอาหาร ช่วงกลางวันบ้าง กลางคืนบ้าง กว่าผู้วิจัยจะได้ออกจากหมู่บ้านก็ต้องเสียเวลาบอกลาอีกหลายวัน แต่ผู้วิจัยก็มีความรู้สึกผูกพันกับชาวบ้านและสัญญาแก่ชาวบ้านว่าจะกลับมาเยี่ยมอีก

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1.1 การวิจัยในครั้งนี้ ถือได้ว่าเป็นครั้งแรกที่มีผู้เข้ามาทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องบทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงในชุมชน กับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม โดยผู้วิจัยได้มีการเก็บเนื้อหาของชุมชนบ้านชัยพริกครอบคลุมให้มากที่สุด แต่การวิจัยในเรื่องนี้เฉพาะหมู่บ้านเคียว ยังไม่สามารถเป็นตัวแทนของการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของผู้หญิงในอำเภอมวกเหล็กได้ จึงน่าจะมีการศึกษาในหัวข้อเดียวกันในชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง คือ หมู่บ้านอมรศรี หมู่บ้านมวกเหล็ก ใน หมู่บ้านคันตะเคียน หมู่บ้านอ่างหิน เป็นต้น

1.2 การศึกษาวิจัยทางด้านเศรษฐกิจของการเลี้ยงโคนมในชุมชนแห่งนี้ มีผลดีกับการศึกษาเพื่อพัฒนาในอนาคต แต่การศึกษาจากหมู่บ้านชัยพริกเพียงแห่งเดียวไม่สามารถแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนมได้อย่างเด่นชัดนัก ผู้สนใจจึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมจากหนังสือ และจากชุมชนอื่น ๆ ที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมใกล้เคียงกัน หรือแตกต่างกันในด้านใดด้านหนึ่ง

1.3 ควรจะมีการศึกษาเฉพาะเรื่อง อาทิ การศึกษาในเรื่องของภาครัฐบาลมีผลต่อบทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงในชุมชน จะทำให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของรัฐบาลที่ไม่ได้ละทิ้งชาวบ้านที่เป็นผู้หญิงเลย แต่กลับมีความต้องการที่จะทำให้ผู้หญิงได้เห็นถึงความสำคัญของตนเองต่อครอบครัว ต่อชุมชน

1.4 ควรมีการศึกษาในเรื่องเดียวกันกับชุมชนอื่นที่มีแม่น้ำมวกเหล็กไหลผ่าน เพื่อดูว่าปัจจัยจากแหล่งน้ำและที่ตั้งชุมชนนั้น มีผลอย่างไรบ้างกับบทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิง และการเลี้ยงโคนมมีความแตกต่างกับหมู่บ้านที่ไม่มีแม่น้ำไหลผ่านอย่างไร มีอาชีพอื่นเสริมหรือไม่ แบบไหนมีผลดีต่อบทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงมากกว่ากัน

1.5 การศึกษาเรื่องการประกอบอาชีพเลี้ยงโคนม ผู้ที่จะศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีการเตรียมตัว มีการความรู้ในเรื่องของการเลี้ยงโคนมจากเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่มีอยู่ เพื่อสามารถทำการศึกษาวงบ้านได้โดยมีความพร้อม ถ้าไม่มีการศึกษาในเรื่องต่าง ๆ มาก่อนหน้านี้ จะเป็นการยากที่จะเข้าใจในลักษณะเด่นในแต่ละสายพันธุ์ของโคนม สาเหตุของโรคต่าง ๆ ที่เกิดจากโคนม ตลอดจนการดำรงชีวิตของชาวบ้าน และของโคนมได้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมของกลุ่มสตรีควรมีพื้นฐานการพิจารณาเลือกจัดกิจกรรมจากหน้าที่ความรับผิดชอบที่สตรีพึงปฏิบัติซึ่งได้แก่

1. กิจกรรมเพื่อเพิ่มกระบวนการเรียนรู้แก่ตัวผู้หญิงเองตลอดไปถึงสมาชิกภายในครอบครัว เช่น จัดกลุ่มเพิ่มพูนการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน การเข้ารับการอบรม สัมมนา ความรู้ใน

ด้านต่าง ๆ ตลอดจนการรับข้อมูลข่าวสารที่เข้าสู่ชุมชนอย่างพินิจพิเคราะห์ เพื่อนำไปเลือกใช้อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์ เนื่องจากปัจจุบันมีข้อมูลข่าวสารหลากหลาย เข้าสู่ชุมชนทั้งที่เป็นประโยชน์ และที่จะทำให้สภาพความเป็นอยู่และความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเปลี่ยนไปในทางที่เลวลง

2. กิจกรรมเพื่อการพัฒนาสุขภาพอนามัยของตนเองและสมาชิกในครอบครัว ให้มีสุขภาพดีสมบูรณ์แข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ ปลอดภัยจากความเจ็บป่วยหรือทุพพลภาพ ตลอดจนมีสภาพความเป็นอยู่ดีขึ้น เช่น การจัดหาอาหารที่ครบถ้วนและถูกสุขลักษณะแก่สมาชิกในครอบครัว การเก็บและถนอมอาหารไว้บริโภคคนนอกฤดูกาล

3. กิจกรรมเพื่อเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายของครอบครัวและกลุ่ม ซึ่งต้องพิจารณาจากสภาพดินฟ้าอากาศ วัตถุประสงค์ที่มีอยู่ ตลอดจนถึงระยะทางความใกล้ไกลของชุมชนกับตลาด จึงจะกำหนดได้ว่ากิจกรรมประเภทใดจะเหมาะสมกับชุมชนของตน กิจกรรมดังกล่าวมาได้แก่ การปลูกพืชผักสวนครัวไว้บริโภคภายในครอบครัว การรวมกลุ่มกันเพื่อเลี้ยงสัตว์ต่าง ๆ เช่น หมู เป็ด ไก่ หรือปลูกพืชผลต่าง ๆ และแม้แต่การผลิตหัตถกรรมประเภทต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้การเก็บสะสมเงินออมของครอบครัวและกลุ่ม กลุ่มสหกรณ์โคนม กลุ่มออมทรัพย์ ก็เป็นกิจกรรมที่กลุ่มน่าจะให้ความสนใจเพราะการออมจะทำให้สตรีและกลุ่มมีเงินทุนของตนเองซึ่งในอนาคตกลุ่มจะสามารถนำเงินไปทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ต่อไป

4. กิจกรรมพัฒนาชุมชนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชน ได้แก่ งานพัฒนาสาธารณสุข สัมปติ สาธารณสถานต่าง ๆ ภายในชุมชน ซึ่งหากกลุ่มสามารถเข้าร่วมได้ในทุกขั้นตอนของการทำกิจกรรมตั้งแต่การคิดหาสาเหตุของปัญหา หาแนวทางแก้ไขปัญหา คิดกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาและร่วมลงมือทำกิจกรรมดังกล่าวได้น่าจะเป็นบทบาทที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5. กิจกรรมด้านการเมืองการปกครองชุมชน เช่น การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำหมู่บ้าน ตลอดจนถึงผู้นำกลุ่มสตรีเพื่อร่วมกับกลุ่มผู้นำบริหารงานและพัฒนาชุมชนให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น

6. กิจกรรมด้านการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีที่ค้ำจุนของชุมชนให้สืบต่อไป เช่น การจัดกิจกรรมหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนาและประเพณีที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา ให้ดำรงอยู่ต่อไปโดยไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ตนเอง เนื่องจากในระยะหลังนี้จะพบมากกว่า ประเพณีหรือพิธีกรรมบางอย่างได้จัดสรรแต่งเติมมากเกินไปจนเกินความจำเป็น ซึ่งในบางครั้งได้ก่อหนี้สินแก่เจ้าของงานติดตามมาด้วย จึงเห็นความจำเป็นว่าการสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม ในช่วงต่อไป ควรจะดูให้เหมาะสมกับสภาพและฐานะความเป็นอยู่ของคน ตลอดจนไม่ทำลายระบบหรือสภาพแวดล้อมรอบข้างให้เสื่อมเสียด้วย นอกจากนี้การอบรมลูกหลานให้รักและช่วยกันอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน เช่น ศิลปการฟ้อนรำพื้นบ้าน คนตรีและเพลงพื้นบ้าน และงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ชุมชนทำสืบทอดต่อกันมาให้ดำรงคงอยู่ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 ข้อเสนอแนะที่เกิดขึ้นนี้เป็นข้อเสนอแนะจากสภาพที่เกิดขึ้นจริงของชาวบ้านขับพริก จากข้อมูลหลาย ๆ อย่างพบว่า การปรับตัวให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงของชาวบ้านขับพริกนั้นเป็นไปได้ด้วยดี จากสาเหตุสำคัญคือ การที่ชาวบ้านขับพริกหันมาประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนม รวมทั้งถิ่นฐานของบ้านขับพริกที่ไม่ไกลจากตัวอำเภอเมืองมวกเหล็กนัก อีกทั้งจังหวัดสระบุรีก็เป็นจังหวัดที่อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงเกิดรูปแบบการพัฒนาในการรับนวัตกรรมต่าง ๆ เข้ามาใช้ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการจึงมีลักษณะการเสนอแนะเพื่อการเตรียมชุมชนเพื่อความพร้อมก่อนการรับนวัตกรรมต่าง ๆ เข้ามาใช้ในชุมชน

2.2 ควรเลือกการจัดการพัฒนาที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น คือการให้ท้องถิ่นเลือกการพัฒนาด้วยตนเอง โดยมีหน่วยงานของรัฐและนักวิชาการเป็นเสมือนที่ปรึกษาคอยแนะนำสนับสนุนการพัฒนานั้น ๆ เช่น ถ้าชาวบ้านต้องการเลือกพันธุ์โคนมที่สามารถผลิตน้ำนมได้มากเลี้ยงง่าย และราคาไม่แพงนัก หน่วยงานราชการก็ควรมีตัวเลือกที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนบ้านขับพริก แหล่งน้ำ ทุน ตลาด นักวิชาการควรให้ความรู้ทางด้านเทคนิควิธีการโดยเน้นการพึ่งตนเองของชุมชนเป็นหลัก

2.3 ควรมีการกระจายการปกครองให้กับท้องถิ่น ให้มีโอกาสดำเนินการตัดสินใจทางการเมืองได้ในระดับหนึ่ง คือการที่รัฐควรมีการพัฒนาให้ชุมชน มีการตัดสินใจในทางการเมืองการปกครองตนเอง เช่น การตั้งสภาตำบล ที่เป็นเสมือนการกระจายอำนาจและงบประมาณมาสู่ชนบท เพื่อให้การปกครองในระดับท้องถิ่นนั้น ๆ สามารถเลือกการพัฒนาตนเองได้ ในกรณีที่มีความสามารถเพียงพอ ท้องถิ่นจะเป็นผู้ตัดสินใจที่สุด

2.4 ควรมีการร่วมมือกันในการพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองของชุมชนให้มากขึ้น โดยการพึ่งตนเองนั้นเป็นการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ทางเทคโนโลยี รวมทั้งสิ่งแวดล้อมในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนนั้น เนื่องจากชุมชนบ้านขับพริกมีเศรษฐกิจที่ต้องพึ่งพาตลาดรับน้ำนมแทบทั้งสิ้น การร่วมมือของหน่วยงานรัฐและรัฐวิสาหกิจในการสร้างการพึ่งพาตนเองนั้น ควรจะเริ่มต้นที่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ คือการแนะนำ สนับสนุน ให้ชุมชนมีความรู้ในเรื่องการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนม โดยเน้นให้ชาวบ้านพยายามเลือกความรู้ที่ให้ผลมากที่สุดไปปฏิบัติการพึ่งพาตนเองทางด้านสังคม คือ การให้ความสำคัญในความสัมพันธ์ของชุมชนเป็นหลัก เช่น การส่งเสริมเทคโนโลยีและภูมิปัญญาพื้นบ้าน และการปลูกฝังการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการน้ำให้เหมาะสม การใช้สารธรรมชาติในการบำรุงดิน การปลูกไม้ยืนต้นเพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นให้กับชุมชน เป็นต้น